

B. MEDIJSKA SCENA SRBIJE U MAJU 2014.

I SLOBODA IZRAŽAVANJA

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi – maj 2014 – zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Pretnje i pritisci

1.1. Nepoznata lica oštetila su automobil Dragane Zečević, dopisnice dnevnog lista „Večernje novosti” iz Kuršumlije i sa Kosova i Metohije. Na automobilu, koji je bio parkiran ispred njene porodične kuće u Kuršumliji, razbijeno je vetrobransko staklo. Slučaj je prijavljen policiji koja je izvršila uviđaj i traga za počiniocima. Dragana Zečević nije želela da iznosi svoje sumnje i pojedinosti u vezi sa incidentom, ali je ocenila da napad predstavlja upozorenje i uputila je apel policiji da što pre pronađe izvršioce.

Novinari u Kuršumliji koji izveštavaju za medije iz Beograda često su u prethodnom periodu bili izloženi pretnjama i verbalnim napadima. U proteklih nekoliko godina više puta su nekima od njih oštećivani automobili, a nijedan od tih slučajeva do sada nije rešen. Ovakvi incidenti objektivno mogu da ih zastraše i spreče u obavljanju njihovog posla, te su kao takvi u direktnoj suprotnosti sa odredbama Zakona o javnom informisanju koje propisuju da niko ne sme da vrši bilo kakav fizički ili drugi pritisak na javno glasilo i njegovo osoblje, kao ni uticaj podesan da ih omete u obavljanju posla.

1.2. Novinar Srđan Škoro smenjen je sa mesta šefa deska „Večernjih novosti” 12 dana nakon što je u jutarnjem programu RTS-a kritikovao pojedina kadrovska rešenja za ministre. Povodom Škorovog gostovanja u programu javnog servisa, vladajuća Srpska napredna stranka već istog dana u saopštenju je osudila javni servis da „služi kao poligon za prljave napade na Aleksandra Vučića”. Škoro tvrdi da ga je, nakon pomenutog gostovanja, direktor i glavni i odgovorni urednik „Novosti” Ratko Dmitrović telefonom obavestio da je imao određene pozive povodom njegovog gostovanja na RTS-u i pitao šta se tačno dogodilo. Škoro tvrdi da mu je Dmitrović rekao da „Novosti” nisu opoziciona novina i da je morao da vodi računa o tome šta govori. Škoru je kasnije uručeno rešenje

kojim je razrešen i raspoređen na drugo radno mesto bez obrazloženja. Dmitrović tvrdi da je Škora smenio jer nije bio zadovoljan njegovim radom i da to nema veze sa kritikama na račun premijera i pojedinih ministara koje je izrekao gostujući na RTS-u. Sam premijer Aleksandar Vučić rekao je da je saopštenje, koje je njegova stranka poslala nakon emisije u kojoj je Škoro gostovao, besmisleno i da on podržava kritičko mišljenje.

U skladu sa odredbama Zakona o javnom informisanju, javno informisanje je slobodno i u interesu javnosti. Članom 31. istog zakona propisano je da novinaru ne može prestatu radni odnos, umanjiti se zarada, ni pogoršati položaj u redakciji, između ostalog, ni zbog mišljenja koje je van javnog glasila izraženo kao lični stav. U članu 2. Zakona o javnom informisanju propisano je da niko ne sme, ni na posredan način, da ograničava slobodu javnog informisanja, naročito zloupotrebom ovlašćenja ili prava, kao ni bilo kojim drugim načinom podesnim da ograniči slobodan protok ideja, informacija i mišljenja. Ono što je posebno važno za slučaj Srđana Škora jeste činjenica da država, i pored toga što nije većinski vlasnik „Novosti“, faktički upravlja ovom medijskom kućom. Naime, većinski vlasnik, biznismen Milan Beko, svojevremeno je sam priznao da je preko povezanih lica vlasnik više od 62% akcija „Novosti“. Nakon toga, rešenjem Komisije za hartije od vrednosti, Beku su glasačka prava koja ima po osnovu vlasništva nad akcijama ograničena i može ih vršiti samo u odnosu na inicijalnih 25% akcija, sve budući da je to bio prag nakon koga je morao, a nije, da objavi obaveznu ponudu za preuzimanje preostalih akcija. Tako je država, koja u neposrednom vlasništvu ima 29,5% akcija a posredno i više, budući da i državni penzioni fond ima u vlasništvu više od 7% akcija „Novosti“, stekla mogućnost da kontroliše medije koje ovaj izdavač objavljuje, među kojima je najznačajniji dnevni list „Večernje novosti“.

1.3. Deo zaposlenih u redakciji Radio Subotice, među kojima je i glavna urednica, optužio je vršioca dužnosti direktora tog medija Ljubišu Stepanovića da sprovodi mobing nad zaposlenima i da preti novinarima. Oni su u saopštenju za javnost naveli da se Stepanović neprestano meša u rad prvenstveno redakcije na srpskom jeziku, da omalovažava novinare, poziva ih na „informativne razgovore“, preti otkazima, određuje šta treba a šta ne treba objavljivati, što je dovelo do atmosfere u kojoj je umalo izbila i tuča između direktora i pojedinih novinara. Zaposleni tvrde da je vršilac dužnosti glavne urednice tog radija Ljiljana Elek u više navrata gradonačelniku Jeneu Maglaiju i članu Gradskog veća zaduženom za informisanje Otu Bušu skretala pažnju na ponašanje Stepanovića, ali da su joj oni odgovorili da je njegovo imenovanje za direktora deo koalicionog sporazuma. Stepanović je za v.d. direktora izabran 20. februara ove godine, kao kadar Socijalističke partije Srbije. Saopštenje je potpisalo sedam od dvanaest

novinara iz redakcije na srpskom jeziku, a Radio Subotica, pored srpske, ima i redakcije na mađarskom i na hrvatskom jeziku. Redakcija programa na mađarskom ogradila se od optužbi.

Zakonom o mobingu zabranjen je bilo koji vid zlostavljanja na radu i u vezi sa radom. Zlostavljanje je definisano kao svako aktivno ili pasivno ponašanje prema zaposlenom ili grupi zaposlenih koje se ponavlja, a koje za cilj ima ili predstavlja povredu dostojanstva, ugleda, ličnog i profesionalnog integriteta, zdravlja, položaja zaposlenog i koje izaziva strah ili stvara neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, pogoršava uslove rada ili dovodi do toga da se zaposleni izoluje ili navede da na sopstvenu inicijativu raskine radni odnos ili otkáže ugovor o radu ili drugi ugovor. Ne prejudicirajući da li je u konkretnom slučaju mobinga bilo ili ne, trend sve lošijeg položaja i tretmana novinara od strane poslodavaca je i nesporan i primetan. Ono što posebno zabrinjava su i navodi u kojima se potencira nepostojanje ikakvih sistemskih mehanizama koji bi redakcije i novinare štitili od pritisaka koji dolaze od strane vlasnika, u konkretnom slučaju lokalne samouprave, budući da je reč o neprivatizovanom lokalnom mediju. Država, i pored deklarativnog zalaganja za povlačenje iz medijskog vlasništva, to vlasništvo i te kako koristi, između ostalog, i za podmirivanje apetita članova različitih koalicija na različitim nivoima vlasti. Politička imenovanja na funkcije u javnim medijima, koji se finansiraju iz javnih sredstava i koji bi trebalo da deluju u interesu javnosti, pretvara te medije u marketinške službe vladajuće političke oligarhije. Činjenica da do toga ponekad dolazi i uz pomoć pritisaka i mobinga nikoga ne bi smela da iznenadi.

1.4. Nenad Tomić, novinar i urednik informativnog portala Ruma, jedno je od lica protiv kojih je podneta krivična prijava zbog izazivanja panike. Tomić je u petak, 16. maja, na portalu objavio tekst pod nazivom „Popustila brana na Borkovcu”, navodeći da je, „kako portal nezvanično saznaje, brana na Borkovačkom jezeru popustila, ali da ništa nije ozbiljno”. U spornom tekstu je navedeno i da će Ruma od 15 časova ostati bez vode, a da direktora JP „Vodovod” iz redakcije nisu uspjeli da kontaktiraju povodom ovih informacija. Dalje u tekstu je navedeno i da je predsednik opštine Ruma Dragan Panić izjavio da je situacija na brani pod kontrolom i da nema razloga za paniku. Protiv Tomića je zbog objavljenog teksta podneta krivična prijava i bio je na informativnom razgovoru u policiji. On je izjavio da su vlasti u Rumi samo iskoristile priliku tokom vanredne situacije da ga privedu pod izgovorom da širi paniku i dezinformacije po Internetu, navodeći da je pokušavao da proveri informaciju, ali da se predsednik, kao i uvek, nije javljao, te da je pet minuta pošto je objavljen tekst da je brana popustila predsednik na zvaničnom sajtu objavio da je to neistina i da je nadležnim organima podneo krivičnu

prijavu. Prema rečima Tomića, razlog za prijavu i poziv na informativni razgovor je u stvari njegov prethodni komentar o Aleksandru Martinoviću, predsedniku Skupštine opštine Ruma.

Novinar Nenad Tomić nije jedini koji je priveden zbog navodnog izazivanja panike tokom vanrednog stanja zbog poplava koje su zadesile Srbiju. Drugim zabeleženim slučajevima bavimo se u delu ovog izveštaja posvećenom monitoringu rada državnih organa, odnosno konkretno monitoringu rada Tužilaštva za visokotehnoški kriminal. Ono što ovaj slučaj čini specifičnim jeste to da je Tomić jedini urednik medija kome se to dogodilo. Nesporno je da je izazivanje panike i nereda krivično delo propisano Krivičnim zakonikom. Zakonik ga definiše kao izazivanje panike, ili teže narušavanje javnog reda ili mira, ili osujećivanje ili značajnije ometanje sprovođenja odluka i mera državnih organa ili organizacija koje vrše javna ovlašćenja, iznošenjem ili pronošanjem lažnih vesti ili tvrđenja. Teži oblik dela postoji u slučaju da se lažne vesti ili tvrđenja iznose ili pronose putem medija. U kontekstu Tomićevog slučaja ključna pitanja su sledeća: kako će tužilaštvo, ako do suđenja i dođe, dokazati postojanje umišljaja, odnosno svesti kod optuženih da je ono što su iznosili ili pronosili bila laž, da li je u konkretnom slučaju panika uopšte postojala ili mogla da nastupi, kao i, posebno, odnos između odgovornosti za iznošenje ili pronošanje lažnih vesti ili tvrđenja i prava urednika i novinara na grešku. Naime, novinar i urednik nemaju pravo da odstupe od standarda dužne novinarske pažnje. Konkretno, oni su uvek dužni da pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenom događaju, pojavi ili ličnosti, s pažnjom primerenom okolnostima provere njeno poreklo, istinitost i potpunost. Ako u konkretnom slučaju lokalne vlasti i javne službe nisu radile svoj posao i nisu stajale na raspolaganju medijima i urednicima za proveru porekla, istinitosti i potpunosti informacija u optičaju, postavlja se pitanje kakvu dužnu novinarsku pažnju bi sud u ovom konkretnom slučaju smatrao primerenom okolnostima.

2. Sudski postupci

2.1. Troje lica, opštinski funkcioner iz Bečeja, njegova supruga i brat njegove supruge, tužili su osnivača javnog glasila MojBečej.rs, Bečejsko udruženje mladih, zahtevajući naknadu nematerijalne štete koju trpe usled duševnih bolova nanetih objavljivanjem informacija na portalu MojBečej.rs, u iznosu od 1.200.000,00 dinara. Naime, portal Bečejskog udruženja mladih objavio je vest da je protiv bivšeg direktora javnog preduzeća „Vodokanal” Slobodana Mitrovića podneta krivična prijava zbog zloupotreba.

Mitrović je zahtevao objavljivanje odgovora na informaciju, koji je objavljen, i kojim je demantovao svoju i ukazao na odgovornost drugih lica. Tamara Ivanišević, pomenuta u Mitrovićevom demantiju, takođe je zatražila objavljivanje odgovora, te je portal objavio i njen odgovor. Na kraju Mitrović je ponovo tražio objavljivanje odgovora, ovoga puta na navode iz prethodnog odgovora Tamare Ivanišević, što je portal takođe objavio. Suština svih objavljenih odgovora je u odbijanju sopstvene odgovornosti i ukazivanju na odgovornost drugog ili drugih. Na rat odgovorima Slobodana Mitrovića i Tamare Ivanišević odgovorili su opštinski funkcioner, njegova supruga i šurak – tužbom za naknadu nematerijalne štete. U konkretnom slučaju povod je Mitrovićev odgovor, ali sam Mitrović nije tužen, već je tužen jedino osnivač medija.

Ključna teza u tužbi je da je odgovor, odnosno demanti, sadržao neistinite informacije koje su novinari i urednik propustili da provere s pažnjom primerenom okolnostima. Nesporno je to da su novinar i urednik dužni da pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenom događaju, pojavi ili ličnosti, sa pažnjom primerenom okolnostima provere njeno poreklo, istinitost i potpunost. Nesporno je i to da je, takođe u skladu sa zakonom, lice na koje se lično odnosi informacija podesna da povredi njegovo pravo ili interes, u ovom slučaju bivši direktor javnog preduzeća „Vodokanal” Slobodan Mitrović, ima pravo da od odgovornog urednika zahteva da, bez naknade, objavi odgovor u kojem on tvrdi da je informacija neistinita, nepotpuna ili netačno preneti. Sporan može biti jedino balans između obaveza da se informacije provere i da se odgovor objavi. Konkretno, odgovorni urednik nije dužan da objavi odgovor ako bi zbog sadržine odgovora njegovo objavljivanje moglo izazvati građanskopravnu odgovornost prema trećim licima. U praksi, urednici često ne žele da se upuste u ocenjivanje toga da li sadržina odgovora može ili ne može izazvati građanskopravnu odgovornost prema trećim licima. Ovo pre svega stoga što i samo neobjavljivanje odgovora može izazvati, i po pravilu izaziva, građanskopravnu odgovornost prema licu čiji se odgovor ne objavljuje. Što je još gore, ni sudska praksa, makar do sada, iako je Zakon o javnom informisanju u primeni već više od 10 godina, nije izgradila jasne kriterijume kojima bi se urednici mogli rukovoditi kada odlučuju da li je potencijalna građanskopravna odgovornost prema trećim licima u konkretnom slučaju dovoljna da opravda neobjavljivanje odgovora. Postupak protiv Bečejskog udruženja mladih treba pažljivo pratiti upravo zbog mogućnosti da nam sud u tom postupku da odgovore na sporna pitanja u vezi sa primenom osnova za odbijanje objavljivanja odgovora.